

+gil Eki Üzerine

Feyzi ERSOY¹

On the Suffix of +gil

ÖZET

Bu çalışmada, Türkçe +gil eki ve onun kökeni üzerinde durulmuştur. +gil, Türkçedeki tek şekilli eklerden biridir. Eklerdeki tek şekillilik, araştırmacılarca çeşitli sebeplere bağlanmıştır. +gil'in de sonradan ek hâline geldiği düşünülebilir. Çalışmada, “ev, aile” manasına gelen Çuvaşça *kil* ile Türkçedeki +gil ekinin ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Türkçe, Çuvaşça, +gil, kil “ev, aile”

Abstract

In this study, it was focused on Turkish suffix of +gil and its origin. The suffix of +gil is one of the single-formed suffixes in Turkish. The single-formness of the suffixes has been explained due to different reasons by the researchers. It can be thought that, +gil had changed into a suffix at a later time. In this work, it was focused on the relation between Turkish +gil and Chuvash *kil* which means “home, family”.

Key Words

Turkish, Chuvash, +gil, kil “home, family”

Türkiye Türkçesinde bazı eklerin tek şekilli oldukları ve ünlü uyumuna uymadıkları bilinmektedir. Eklerdeki bu tek şekillilik, araştırmacılarca çeşitli sebeplere bağlanmıştır. Tek şekilli eklerimizden biri de, çoğunlukla isimden isim yapma ekleri içinde yer verilen ve *annemgil*, *babangil*, *ablasıgil* gibi örneklerde görülen +gil olmuştur.

+gil ekinin niçin tek şekilli olduğu ya da ekin kökeni hakkındaki görüşler çok fazla değildir. Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* adlı eserinde eke ayrı bir madde açmamış; onu “-ler adları” başlığı altında incelemiştir. Anadolu ağızlarında ekin yaşadığını ifade eden yazar, onun -ler gibi aile, topluluk adları yapmakta kullanıldığını söylemiştir. Banguoğlu, *Tuzcugiller*, *ablamgiller* gibi örneklerde *gil*'in çokluk ekiyle birlikte de kullanılabilirliğine dikkat çekmiştir (Banguoğlu 1995: 189).

¹ Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ÇTLE Bölümü

Muharrem Ergin, eki “-gıl, -gil, -gül, -göl, kııl, -kil, -kül, -kül” başlığı altında ele almıştır. Ergin, ilgi ifade ettiğini ve işlek olmadığını belirttiği ek için şu örnekleri verir: *kırkıl, içkil, dörtgül* “dört köşeli”. Ekin “-gil” şeklinin özellikle ağızlarda çok işlek olduğuna değinen Ergin, her türlü şahıs, akrabalık, unvan isminden aile ve ev ismi yapmak için *gil*’in geniş ölçüde kullanıldığını söylemiş ve *Aligil, Yaşargil, Hasangil, Oğuzgil, Orhangil, Paşagil, kaymakamgil* örneklerini vermiştir. Ekin, akrabalık isimlerinde genellikle iyelik ekinden sonra geldiğini (*dayı-m-gil, ana-n-gil, hala-sı-gil...*) belirten Ergin, *gil*’in bu şekilde iyelikten sonra kullanılmasını onun çok işlek olmasına bağlamaktadır. Son zamanlarda *gil* yerine aile ve ev ifade etmek için çokluk ekinin kullanılmaya başladığına dikkat çeken Ergin, *Perihanlar, Bekirler, yüzbaşılar* gibi örnekler vermiştir. Ergin, ekin ünlü ve ünsüz uyumlarına uymadan tek şekilli olarak kullanıldığını da belirtmiştir (Ergin 1999: 178).

Bu konuda Ergin’le hemen hemen aynı bilgileri veren Korkmaz da konuşma dilinde ve halk ağzında ekin çok kullanıldığını belirtir. Korkmaz, yazı dilinde *gil* yerine +*lar* çokluk ekinin kullanıldığını ifade etmiştir. Korkmaz, ayrıca Türkçeleştirme çabalarında botanik ve zooloji alanına giren bitki ve hayvan ailelerini gösteren terimlerde ekin asıl varlığını gösterdiğini belirtmiş ve *abonozgiller, ananasgiller, cevizgiller, atgiller, ayıgiller...* gibi örnekler vermiştir (Korkmaz 2003: 47). Hamza Zülfikar da, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları* adlı eserinde “-gil, -giller” başlığı altında ele aldığı ekin kelimeye “grup, aile, familya” anlamı kattığını söylemiş; *ananasgiller, aslangiller, baklagiller, zambakgiller...* gibi örnekler vermiştir (Zülfikar 1991: 90, 91). Ekin bu tür kullanımının Türkiye Türkçesine has bir özellik olduğunu Sevortyan da söylemiştir (Sevortyan 1960: 123).

Deny, ekin Asya’da olduğu gibi Balkanlarda da kullanıldığını belirterek eki “taşra tâbiri” olarak nitelemiştir. Ekin etimolojisi üzerinde de duran Deny, onun *yarın-ki* vb. örneklerde görülen *-ki* nispet ekinin *ki+l* biçiminde birleşik bir çeşidi olduğunu düşünmüştür (Deny 1941-1945: 332).

“Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif Sorunu Üzerine” başlıklı bildirisinde meseleye temas eden Gülsevin, +*gil*’in, aslında bir ek değil de ekleşmiş bir edat olduğundan bahsetmiştir. O, buna dayanak olarak, ekin ünlü uyumuna uymamasını, üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra kullanılırken araya zamir n’si almamasını ve vurguyu kendinden önceki heceye atmasını göstermiştir (Gülsevin 2004: 1273). Gülsevin’in yukarıdaki görüşlerine büyük oranda katılıyor olmakla birlikte ekin edat kökenli olup olmadığı üzerinde durmak istiyoruz. Acaba, eskiden beri ek olmayıp sonradan ekleştiği düşünülen +*gil*, Gülsevin’in belirttiği gibi bir edat mıdır yoksa müstakil başka bir kelime midir? Gülsevin, ekin ekleşmiş bir edat olabileceğinden bahsederken onun nasıl bir edattan ekleştiği üzerinde durmamıştır. +*gil*, bize göre de kelimedeki ek hâline dönüşmüştür. Fakat bu bir edat değildir. Kanaatimize göre, Çuvaşçada “ev, aile” anlamı veren (ÇRS, s. 175) *kil*

ismi, +gil ekinin kaynağını teşkil etmektedir.

Araştırmacılar, Çuvaşça *kil*'in kökeni üzerine çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Kelime, Kâşgarlı'da ve Clauson'un etimoloji sözlüğünde *kil* şeklinde geçmemektedir. Bununla birlikte hem Kâşgarlı'da (1991, 331) hem de Clauson'da (1972: 739) yer alan *kirdeş* “bir avluda beraber oturan komşu” kelimesi, dikkat çekicidir.

Eren, etimoloji sözlüğünün “ev” maddesinde, Çuvaşçada “ev” manasında *kil* sözünün de kullanıldığını; fakat kelimenin kökeninin karışık olduğunu belirtmiştir. Samoyloviç, Munkácshi, Yegorov, Räsänen, Ramstedt, Kononov gibi isimlere atıfta bulunarak, kelimenin Türkçe +gil ekiyle birleştirilmesinin yanlış olduğunu söyleyen Eren, bu yanlışın sebebinin açıklamamıştır (Eren 1999: 141).

Yegorov, hazırlamış olduğu Çuvaşçanın etimoloji sözlüğünde, *kil*'in “ev, aile, aile üyeleri” anlamına geldiğini belirttikten sonra kelimenin Hazar lehçesindeki *-kel* ile aynı olduğunu, bunun da *Sarkel* şehrinin isminde görüldüğünü söylemiştir. Samoyloviç'in 1924 tarihli, bizim göremediğimiz, yazısına da değinen Yegorov, onun, kelimenin Türkiye ve Azerbaycan Türkçesinde görülen *gil* ile aynı olmadığı görüşünü aktarmıştır. Munkácshi ise Çuvaşçadaki *kil*'in, “Kavkazskokyrinskim”deki *kel*, *kval* ile aynı olduğunu düşünmüştür (Yegorov 1964: 112).

Kelimenin “ev, avlu, mesken” anlamlarına geldiğini, Çuvaşçanın son yayımlanan etimoloji sözlüğünde Fedotov da belirtmiştir. Fedotov, Eski Bulgarcada geçen *es-kil* şeklini Ramstedt'in “eski köy”, Räsänen'in ise “eski şehir” diye tercüme ettiğini söylemiştir. *Sarkel* şehir adının ise *şurĭ-kil* “beyaz ev” den geldiğini belirten Fedotov, ekin eski şeklinin **kel* olduğunu düşünmüştür. Yer isimleri yapan bu ekin *Mikuşkel*, *Yıvaşkel*, *Tuskel*, *Pütrekel* gibi isimlerde korunduğunu belirten yazar, Gombocz'un da *Sar-kel* kelimesine temas ettiğini bildirmiştir. Gombocz, Hazarca *Sarkel*'in Eski Çuvaşçadaki şarı-kel (= şorĭ / şurĭ *kil*) kelimesini yansıttığını düşünmüştür. Ayrıca, Orta Evenkicede “mesken, kulübe, ev” manasına gelen *guule* ile Yakutçadaki *küle* “bir binanın girişindeki kapalı yer” de dikkat çekici kelimelerdir (Fedotov 1996 I: 291, 292)².

Sarkel ismi üzerinde Hazar Çalışmaları adlı eserinde Golden de durmuştur (Golden 2006: 274-280). Németh ve Pelliot'nun *Sarkel*'i Oğurca olarak değerlendirdiklerini belirten Golden (Golden 2006: 279), kelimenin Hazarcadaki anlamının Constantinus Porphyrogenitus tarafından “beyaz konak” şeklinde verildiğini söylemiştir (Golden 2006: 276). Golden, öncelikle kelimenin ilk hecesiyle ilgili görüşleri bize sunmuş; sonra, konumuzla asıl ilgili olan ikinci hece üzerinde

² Yakutça kelime, Pekarskiy'nin sözlüğünde kügle, P.A.Sleptsova'nın sözlüğünde ise kütle şeklinde geçmektedir (Pekarskiy 1945: 596; Sleptsova 1972: 202).

durmıştır. Yazar, ayrıca, *gil*'in İran menşeli olduğu hususundaki Harmatta'nın görüşlerini de aktarmıştır. Buna göre kelime, Güneybatı İranilerin *gil*, Kuzeybatı İranilerin ise **grda-*, **gird-*, **guli/*gali* şeklinde ürettikleri Eski İrani **grda* “ev, yaşam yeri, aile, ev halkı”ndan gelişmiştir. Harmatta'ya göre yukarıdaki değişiklikler Sâsâniler döneminde gerçekleşmiş ve kelime Türkçeye 6-10. yüzyıllar arasında girmiştir. Harmatta, *kel/kil*'in Türkçeye (Yazar, Osmanlıca *gil* ve Çuvaşça *kil*'in bu kelimeyi içerdiğini belirtmiştir) bir Güneybatı İran dilinden, muhtemelen Farsçadan, geçtiğini söylemiştir (Golden 2006: 277).

Räsänen'in, kelimeye Ural-Altay dil grubu etimolojilerine yönelik araştırmasında yer verdiğini belirten Golden, *gil*'in İran menşeli mi yoksa Ural-Altay kökenli mi olduğu sorusu üzerinde durmuş; bu sorunun bugün için cevaplanamayacak başka soruları ortaya çıkardığını belirtmiştir (Golden 2006: 277). Golden'e göre kelimenin hem Ural hem de Altay dillerindeki varlığı, onun İran menşeli olabileceğine izin vermemektedir. Çünkü *-rd->-l* değişimi, farazi Ural-Altay birliğinin (hatta Altay birliğinin bile) dağılmasından çok sonra, III-VIII. yüzyıllarda, Orta Perslerde vuku bulmuştur (Golden 2006: 278). Yazara göre kelimenin Ural ve Altaycadaki varlığı İran menşeli ise sadece MS. 3. yüzyılda ödünç alınmış olabilir. Golden, bu noktada “kelimenin nasıl olup da çok geniş bir coğrafyaya yayılabildiği” sorusunu sormaktadır.

Altay dillerinden Moğolcada da (Hem Klasik hem de Çağdaş Moğolcada) “ev” anlamında bir *ger* kelimesi mevcuttur. Moğolca sözlüklerde *ger* “yurt, çadır, keçe çadır; yerleşim yeri, ikametgah, mesken; ev” (MTS, s. 603); *ger* “ev, çadır”, *ger ayl* “ev, aile”, *ger büil* “aile” gibi kelimeler bulunmaktadır (MED, s. 109). Clauson Türkçe *kirdeş* “bir avluda beraber oturan komşu” kelimesi üzerinde dururken kelimenin kökünü **kér* ve **kir* olarak düşünmüş ve bunun da Moğolca *ger* “ev” ile ilgili olabileceğini söylemiştir (Clauson 1972: 739).³ Son seste bir *r~l* değişimi dikkate alınırsa Çuvaşça *kil*'in de Clauson'un verdiği **kér* / **kir* kökleriyle ve Moğolcadaki *ger* ile ilişkili olduğu düşünülebilir.

Bu açıklamalardan sonra, Türkçe *+gil* ekini Çuvaşça *kil* ile eşlememizin sebepleri üzerinde durmak istiyoruz:

1. *+gil* eki, araştırmacıların çoğunun da belirtildiği gibi tek şekillidir. Türkçe gibi ünlü uyumunun çok sağlam olduğu ve eklerin ikili, dördü ve sekizli (hatta Yakutça gibi bazı lehçelerde daha fazla) şekillerinin bulunduğu bir dilde uyuma girmeyen bir ek için “istisna” değerlendirmesi yapıp geçilemeyeceği ortadadır. Tek şekilliliğin, *-yor* şimdiki zaman ekinde olduğu gibi, bazı sebeplere dayanabileceği Türkologlarca bilinmektedir.

3 Kelimeye, “Mongolizmi u Mahmuda Kaşgarskogo” başlıklı yazısında A. V. Dıbo da yer vermiştir (Dıbo 2005: 53).

2. Hatırlanacağı gibi Genel Türkçede, Çuvaşça dışında, isim çekiminde “çokluk eki + iyelik eki + hâl eki” sırası mevcuttur. Hâl böyle iken bazı araştırmacılarca +*lar* çokluk eki yerine kullanıldığı ifade edilen +*gil* ekinin *annemgil*, *babasıgil* örneklerinde olduğu gibi iyelik eklerinden sonra gelmesi oldukça dikkat çekicidir. Çuvaşçadaki çokluk eki +*sem*’in de aynı şekilde iyelik eklerinden sonra kullanıldığı bilinmektedir (Ör. *aça+m+sen+çe* “çocuklarımda”).

3. Gülsevin’in belirttiği gibi, üçüncü şahıs iyelik eklerinden sonra +*gil* eki getirildiğinde zamir n’sinin kullanılmadığı görülmektedir. (*kayı-sı-n-dan fakat dayı-sı-gil*) (Gülsevin 2004: 1273).

4. Yine Gülsevin tarafından belirtilen, ekin, vurguyu kendinden önceki heceye atması da doğru bir tespittir: *annemgil*, *dayısıgil* (Gülsevin 2004: 1273).

5. Ekin, “çokluk” ve “aile, topluluk” anlamı taşıması, “ev, aile” anlamı veren Çuvaşça *kil*’in manasına semantik açıdan da uygun düşmektedir.

6. Bugün, Türkiye Türkçesinde tonsuzlaşmış olan Eski Türkçe kelime başı bazı *t* ve *k*’ler, Çuvaşçada tonsuz şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan bizde *g*’li olan ekin Çuvaşçada *k*’li şekilde olması, görüşümüz için fonetik açıdan bir problem oluşturmamaktadır.

7. +*gil*’in bugün sadece Oğuz grubu lehçelerinde (Türkmençe dışında) görülmesi de eki, Çuvaşça *kil* ile eşlememize bir başka dayanak noktasıdır.⁴ Çünkü Çuvaşça, bazı araştırmacılarca Eski Batı Türkçesinin bir devamı olarak görülmektedir. Azerbaycan Türkçesinde de görülen ekin bu lehçede de tek şekilli olması dikkat çekicidir: *Ceyrankil* “Ceyrangil”, *Kübrakil* “Kübragil”, *Ehmedkil* “Ahmetgil”, *dayımkil* “dayımgil”, *bibibisikil* “halasıgil” (ADG, 37-38).⁵

8. “*benim adam*”, “*bizim çocuk*”, “*sizin ev*” gibi iyelik eksiz tamlamaların bugün Türkiye Türkçesinde oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. Tamlayana *isim+ilgi hâli eki*, tamlananı ise *isim*’den oluşan bu tür isim tamlamalarına, çok yaygın olmasa da, Eski Türkçede de rastlanmaktadır.

Yigen Silig beging kedimlig toruğ at (KT; D)
“Yigen Silig Beg’in giyimli doru at(1)”

İyelik eksiz isim tamlamaları, Moğolca ve Çuvaşçada da sıklıkla görülmektedir. Aşağıda her iki gruptan da örnekler verilmiştir.

⁴ Çuvaşça, bazı araştırmacılarca Eski Batı Türkçesinin bir devamı olarak görülmektedir (Gülensoy 2000: 25).

⁵ Ekin, Azerbaycan Türkçesinde tek şekilli olduğu hususuna Sevortyan da dikkat çekmiştir (Sevortyan 1960: 123)

Klasik Moğolcada*minu* aka “benim ağa(m)”*manu* bagşı “bizim hoca(mız)” (Poppe 1992: 172)**Çuvaşçada***unñ vişĩ ivĩ vişĩ kin* “onun üç oğl(u), üç gelin(i)” (CM, s.202)*ul ĩpñ tĩvatĩ aça* “alpin dört çocuğ(u)” (UHMEÇİ, s. 247)*manñ puş* “benim baş(ım)” (ÇS-8, s. 74)

Bu örnekler dikkate alındığında *annemgil*, *babasıgil* gibi yapıların “**annem kil(i)*”, “**babası kil(i)*” gibi şekillerden gelişmiş olma ihtimali elbette mümkündür. Burada, “İlgi hâli ekine ne oldu?” sorusu akla gelebilir. Bunun cevabı, ilgi hâli ekinin kendine has özelliğinde yatmaktadır. Karahan, “*Yükleme ve İlgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler*” başlıklı yazısında, bazı dönem metinlerinde iyelik ekli tamlayıcıların ilgi hâli eki almadan birliktelik ifade etmeleri üzerinde durmuştu. Çalışmasında, “*Atam körmegenni min kördüm.*” gibi örnekler veren Karahan, ilgi hâli ekinin yükleme hâli ekiyle birlikte münasebet eki olmadıklarını belirtmiş; ilgi hâli ekinin isme belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlamlar kazandıran bir ek olduğunu söylemiştir (Karahan 1999: 608-610). Buradan hareketle, zaten belirtici bir fonksiyona sahip iyelik ekinin yanında ilgi hâli ekinin görülmemesinin bir problem teşkil etmediği söylenebilir.

Eski Türkçe döneminde, sadece ilgi hâli ekinin değil, hiçbir ekin kullanılmadığı takısız isim tamlamaları da zaten yaygındır. Benzer örnekler aşağıda görüldüğü gibi Moğolcada da mevcuttur. Bu durum dikkate alındığında, başlangıçta “**annem kil(i)*”, “**babası kil(i)*” gibi şekillerden önce **anne kil*, **baba kil* gibi yapılar da düşünülebilir.

Eski Türkçede

Ötüken yış “Ötüken orman(ı)”, *Şantung yazı* “Şantung ova(sı)” (KT; D), *Türk bodun* “Türk millet(i)” (KT; G), *Kadırkan yış* “Kadırkan orman(ı)” (BK; D), *tabgaç bodun* “Çin millet(i)” (KT; G), *Şantung balık* “Şantung şehir(i)” (T, I; D), *irtiş ögüz* “İrtiş nehr(i)”.

Klasik Moğolcada

Taulay cil “tavşan yıl(ı)”, *konin cil* “koyun yıl(ı)”, *ulagan bagatur kota* “Ulan Bator şehir(i)”, *ong-un gool* “Ongin nehr(i)” (Poppe 1992).

Çuvaşçada*Rassvet fabrika* “Rassvet fabrika(sı)” (UÇYDR, s. 23)*al arman*’ “el değirmen(i)” (UHMEÇİ, s. 349)

9. Bizim, Çuvaşça *kil* ile Türkçedeki +*gil*’i eşlememize “Çuvaşçadaki *l*’lerin

Türkçede ξ olması gerekmez miydi?” şeklinde başka bir itirazın gelmesi de mümkündür. Fakat unutulmamalıdır ki Çuvaşçadaki bütün l' ler Genel Türkçede ξ ile karşılanmamaktadır. $*r^2 > z$ ve $*l^2 > \xi$ ile $*r^l > r$ ve $*l^l > l$ denklikleri Türkologlarca bilinmektedir⁶. Çuvaşça $l =$ Genel Türkçe l denklğine uyan pek çok kelime mevcuttur. Aşağıda bu kelimelerden bazılarına (Eski Türkçe esasında) örnekler verilmiştir.

Eski Türkçe	Çuvaşça
<i>al-</i> “almak”	<i>il-</i> (ÇRS, 110)
<i>öl-</i> “ölmek”	<i>vĭl-</i> (ÇRS, 79)
<i>kel-</i> “gelmek”	<i>kil-</i> (ÇRS, 175)
<i>kül-</i> “gülmek”	<i>kul-</i> (ÇRS, 191)
<i>bil-</i> “bilmek”	<i>pĭl-</i> (ÇRS, 287)
<i>bol-</i> “olmak”	<i>pul-</i> (ÇRS, 311)
<i>böl-</i> “bölmek”	<i>pül-</i> (ÇRS, 322)
<i>sil-</i> “silmek”	<i>şĭl-</i> (ÇRS, 401)
<i>tol-</i> “dolmak”	<i>tul-</i> (ÇRS, 491)
<i>kal-</i> “kalmak”	<i>yul-</i> (ÇRS, 639)
<i>bal</i> “bal”	<i>pil</i> (ÇRS, 323)

Yukarıdaki örnekler, Çuvaşça kelimenin Türkçede *+giş* değil de *+gil* şeklinde görülmesini, yadırganacak bir durum olmaktan çıkarmaktadır.

Bütün bu anlatılanlardan hareketle; *annemgil*, *dayıngil*, *babasıgil* gibi yapılarda görülen ve bünyesinde çokluk anlamı taşıyan Oğuz grubu lehçelerindeki (Türkmençe dışında) *+gil* ekinin Çuvaşçada “ev, aile” manasına gelen *kil* ile aynı veya akraba bir kelimedenden geldiğini söylemek, kanaatimizce yanlış olmayacaktır. Çuvaşça şeklin, Moğolcadaki *ger* ile ilişkisi ise ayrıca düşünülmelidir.

KISALTMALAR

ADG Azerbaycan Dilinin Grammatikası, Morfolokiya

BK Bilge Kağan

CM *Chuvash Manuel*, Bloomington, 1961 (KRUGER, J. G.)

ÇRS Çuvaşsko-Russkiy Slovar⁷

ÇS-8 : ÇÉvaş SÉmahĭ 8, Şupaşkar 2000 (O. İ. Peçnikov, M. N. Peçnikova)

⁶ Özellikle, “Talat Tekin, Makaleler 1, Altayistik” adlı çalışmada konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür

D Doğu

G Güney

KT Kök Tigin

MED Mongolian-English Dictionary

MTS Moğolca-Türkçe Sözlük

T, I Tonyukuk I

UÇYDR : Uçebnik Çuvaşskogo Yazıka Dlya Russkih, Çeboksarı 1992 (İ. A. Andreyev)

UHMEÇİ : Ulıp Halapışem Metni Esasında Çuvaşçada İsim, Ankara 2000 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlayan : Feyzi Ersoy, Danışman : Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun).

KAYNAKÇA

Azerbaycan Dilinin Grammatikası, Morfolokiya, Bakı, 1960.

ATALAY, Besim, *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi IV (Endeks)*, (3.baskı), TDK Yay., Ankara 1991.

BANGUOĞLU, Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara.

BAWDEN, Charles (1997), *Mongolian-English Dictionary*, London and New York.

Çuvaşsko-Russkiy Slovar' (ÇRS 1982), Moskova 1982.

CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.

DENY, Jean, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul 1941-1945.

DIBO, A. V. (2005), "Mongolizmi u Mahmuda Kaşgarskogo", *Altaica X*, s. 51-60.

EREN, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.

ERGİN, Muharrem (1999), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul.

FEDOTOV, M. R. (1996), *Etimologičeskiy Slovar' Çuvaşskogo Yazıka*, Çeboksarı, 2 c.

GOLDEN, Peter B. (2006), *Hazar Çalışmaları*, (Çev. Egemen Çağrı Mızrak), Selenge, İstanbul.

GÜLENSOY, Tuncer (2000), *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

GÜLSEVİN, Gürer (2004), "Türkçede 'Sıra Dışı Ekler' ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine", *V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004*, Ankara, s. 1267-1284.

KARAHAN, Leylâ (1999), "Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genetive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler", *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi 1996*, Ankara 1999, s. 605-611.

KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*,

TDK Yay., Ankara.

LESSING, Ferdinand D. (2003), Moğolca-Türkçe Sözlük, (Çeviren: Günay Karaağaç), 2 Cilt, TDK Yay., Ankara.

PEKARSKİY, E. (1945), *Yakut Dili Sözlüğü*, C. 1, İstanbul.

POPPE, Nicholas (1992), *Moğol Yazı Dilinin Grameri*, (Çev: Günay Karaağaç), EÜ Edebiyat Fakültesi Yay. Nu: 68, İzmir, 1992, 254 s. (*Grammar of Written Mongolian*, 2. Baskı, Wiesbaden, 1964, xv +195 s.)

RÄSÄNEN, Martti (1969), *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki : Suomalais-Ugrilainen Seura, 1969-1971.

SEVORTYAN, E.V. (1960), *Affiksi İmennogo Slovoobrazovaniya v Azerbayjanskom Yazıke*, Opıt Sravnitel'nogo İssleabvaniya, İz.re Nauka, Moskova, 437 s.

SLEPTSOVA, P.A. (1972), *Yakutsko-Ruskiyy Slovar'*, Moskva.

TEKİN, Talat (2003), *Makaleler 1, Altayistik*, (Haz. Emine Yılmaz-Nurettin Demir), Ankara.

YEGOROV, V. G. (1964), *Etimologiçeskiy Slovar' Çuvaşskogo Yazıka*, Çe-boksarı.

ZÜLFİKAR, Hamza (1991), *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları, Ankara, X+213 s.